

Kjære alle sammen,

I dag, på grunnlovsdagen, feirer vi frihet, fellesskap og verdien av å høre til. Det er derfor meningsfullt å samles ved bysten av Sigrid Undset – en av våre største forfattere. En kvinne som søkte frihet, både i sitt eget liv og for nasjonen i en tid der totalitære krefter var på fremmarsj.

Sigrid Undset var ingen enkel eller entydig skikkelse. Hun var på én gang radikal og konservativ. Hun levde et liv som brøt med mange normer i sin samtid, men valgte samtidig å konvertere til katolisismen – et valg som sjelden omtales som radikalt i Norge. Denne kompleksiteten gjør henne menneskelig. Og nettopp derfor gjenkjennelig.

For også vi rommer spenninger og motsetninger. Vi er ikke én ting. Likevel lever vi i en tid hvor mange – særlig minoriteter – stadig blir fortalt hvem de egentlig er, og hvem de ikke får lov til å være. Undsets liv minner oss om noe grunnleggende: Mennesker lar seg ikke redusere til etiketter. Det gjaldt da. Det gjelder nå.

Sigrid Undset var en kvinnepioner. Hun insisterte på retten til å skrive, tenke og delta i offentligheten. I dag hører vi igjen stemmer som mener at kvinnens plass ikke er ved skrivebordet, men ved kjøkkenbordet. Dette er holdninger Sigrid Undset ganske sikkert ville ha kjent igjen – og utfordret.

Gjennom sine historiske romaner viste Sigrid Undset en dyp respekt for fortiden. Hun brukte historien til å utforske menneskelig ansvar, skyld og moral – ikke som et politisk verktøy for samtiden. Dette er høyst relevant i en tid hvor fortiden ofte forenkles, forvrenges eller misbrukes. Vi så det også på 1930-tallet, da Quislings Nasjonal Samling brukte middelalderarven til å legitimere et prosjekt som blant annet hadde som mål å avskaffe «partiveldet», altså demokratiet vi feirer i dag.

Da nazismen vokste frem, var Sigrid Undset en kompromissløs kritiker. I 1940 måtte hun flykte fra Lillehammer, via Nord-Norge, til Sverige. Hun erfarte hva det innebærer å forlate sitt hjem for å redde livet. I dag er over 117 millioner mennesker på flukt. Antallet som deler Sigrid Undsets flukterfaring øker.

Grunnloven representerer frihet – frihet til å treffe egne valg, og til å ytre seg. Men ikke frihet uten konsekvenser. Sigrid Undsets liv minner oss om at friheten alltid har en pris. Og at den må forsvares, igjen og igjen. Med ord. Med mot. Selv når det koster.

Det er en arv verdt å bære videre.

Gratulerer med dagen!